

14. jaanuar
1925.

III. aastakäik.

Ilmub kaks korda kuus.

Üksik number 25 mk.

Tellimise hind: Aastas . . . Mk. 500.—
Pooles aastas . . . " 250.—
1923 ja 1924 aastak. „ 350.—

Kuulutuste hinnad: 1 lehekülj . . . Mk. 3000.—
1/2 " . . . " 1500.—
1/4 " . . . " 800.—
1/8 " . . . " 400.—

Toimetus ja talitus: Tallinn, Suure Roosikrantsi uul nr. 12. Avatud k. 9—3 p. l. Telefon nr. 4—72

SISU: 1) Uued tuuled. 2) Läänud aasta. 3) Hoolekandeseaduse arutamine. 4) Veel omavalitsuslise maksustamise eelnõu kavast. 5) Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest. 6) Riigikohtu seletus. 7) Küsimused ja vastused. 8) Kuulutused.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“

kes teostab: **tulekinnitusi,**
elukinnitusi ja
rahekinnitusi.

Madalad preemiad. — Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Uued tuuled.

Armas on alata uue aasta esimest numbrit uute tuultega, kui need tuuled soojad on.

Kuigi looduses soojad tuuled puhumas, vaatamata selle peale, et taline aeg, nii võivad ka muud tuuled soojad olla, kuigi nende puhumise lättekoht mingit soojust ei sisalda. Praeguste soojade tuulte peale ei saa aga ühekski päevaks kindel olla ja lõunatuulgi võib külm ja lüüest läbitungiv olla, nagu täna. Ei saa sellepärast pead pandiks panna, et needki uued tuuled ikka ja alati, läbi ja läbi soojad on, millest meil juttu tuleb teha. Soojadena tunduvad nad esimese hooga küll.

„Vabariigi Valitsus tahab tõsist tähelepanu selle peale pöörata, et omavalitsustel nende tähtsate ülesannete täitmisel tarvilikud tulud kindlustatud oleksid, ühtlasi loeb valitsus enese ülesandeks uute omavalitsusseaduste eelnõude valmistamise ja omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse järelvalve kõvendamise.“

Nii ütleb uue, seinast seina ulatava koalitsiooni, Vabariigi Valitsuse deklaratsioon omavalitsuste kohta. Iga deklaratsioon ei ole omavalitsusi nimetanudki. Praegune Valitsus näeb omavalitsustel isegi tähtsad ülesanded olema. Seda tunnistust tuleb hinnata ajal, kus omavalitsuste vastu väga külmad tuuled puhusid, ajal, kus keskvoimu sammudest tuli väljalugeda tahet omavalitsusi hävitada tasa, nende rahalise kitsikuse läbi. Näitused on ülearused neile, kes eelmises numbris ilmunud E. Maakondade Liidu nõukogu koosoleku kirjeldust on lugenud. Võiks vast illustratsiooniks juurde tähendada, et kui Liidu nõukogu poolt valitud delegatsioon lahkunud valitsuse Raha- ja Siseministrite jutul käis ja täpsete andmetega ära näitas, kui suured puudujäägid maakonnavalitsustel õpetajate palkadega on ja et pensioni seadus, mis õpetajate palkade pealt maakondadelt miljonilisi makse pensioni kassasse nõuab, ise juba uusi sissetuleku allikaid nõuab, siis sellel mingit tagajärge ei olnud, vaid toetussummade vähendamist 1925 aastaks põhjendati sellega, et mõni maakond on oma apteegi täiendamiseks summe määranud (muidugi apteegi enese puhtast kasust!) ja koolimaju ehitanud.

Kohustuste suurendamise ajal tulusi vähendada -- sellel poliitikal pidi oma otsustarb olema.

Ajal, kus see poliitika omavalitsuste sõprade südames ennast valusalt tunda andis, tunduvad soojade tuultena sõnad Valitsuse deklaratsioonis: „Vabariigi Valitsus tahab tõsist tähelepanu selle peale pöörata, et omavalitsustel nende tähtsate ülesannete täitmisel tarvilikud tulud kindlustatud oleksid.“

See on iseenesest mõistetav, et ülesannete andmisega ka nende täitmise võimalused antud peavad saama, kuid meil on asi aastate jooksul omavalitsuste suhtes sedavõrd vildakut, võimatut teed käinud, et me olukorda oleme jõudnud, kus nagu iseenesest, oma kõige raskemas seisukorras iseenesest mõistetavat ja loomulikku olukorda eriti austama ja hindama peame. Ja senises, eelpool kirjeldatud, seisukorras tundub ka õigustatud tulude kindlustamine soojana tuulena puhuma. Sest mis on surijale tähtsam kui tema elu kindlustamine! Ja seda kindlustab eespool toodud deklaratsiooni lause, kui sõnadele teod järgnevad.

Teise osa kohta deklaratsioonis omavalitsuste asjus -- ühtlasi loeb valitsus enese ülesandeks uute omavalitsusseaduste eelnõude valmistamise -- on raske hindavat sõna ütelda. Neid seadusi on nii väga vaja, kuid väärtuse neile annab nende mõte. Ja kui nad ka Valitsuse poolt -- vaatame asja peale optimistlikult -- senini maksvaile põhimõtetele tugenenult kokku seatakse, ei ole loota, et praegune Riigikogu nad samastena seaduseks teeb. Sellest küljest teda tuntakse. Omavalitsusi hinnatakse veel mõnegi poolt õige iseäralikult, nagu oleks nemad kõige kurja juur. Ei ole veel kuulda olnud, et keski oleks kommunismi kohta ütelnud, et ta seda vihkab, viha tujus on aga seda omavalitsuste kohta tõendatud. See õhkkond sooje tuuli ei eelda.

Tulles deklaratsiooni kolmanda osa juurde -- ja omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse järelvalve kõvendamise -- ei saa seda enam kindlasti hinnata. Teda võib mitmeti mõista. Mitte et omavalitsustel seaduslikkuse järelvalve vastu midagi oleks, vaid võttes omavalitsustesse puutuva deklaratsiooni osa tervikuna, paistab see viimane osa mitte eelmiste järelalusena, vaid

mingil iseäralikul põhjusel, nagu mingi asjaolu peale reageerimiseks deklaratsiooni võetud olema. Ja see annab sellele osale isesuguse ilme. Tundub, nagu tahetaks sellega, et omavalitsused kõva järelvalve alla võetakse, rahustada neid, kes omavalitsusi vihkavad ehk kes nendest halvast arvamusel on. Sündinud asjad omavalitsustes seda lubadust väljakutsuda ei võinud, sest uuemad teated järelvalve asjus rääkisid ministriülemil tänust korraliku asjaajamise eest maakonnavalitsustes. Ja kui see osa kellegi rahulolematu rahuldamiseks deklaratsiooni võetud, siis ei puhu see sugugi sooja tuulena.

Võttes asja ennast, seaduslikku järelvalvet, siis selle kõvendamise vastu ei saa ühelgi õigel omavalitsustegelasel midagi olla. Ja aitab kõva järelvalve üksikuid kuritahtlisi varem omavalitsuste perest välja heita, seda parem sellele perele. On ju õige, korralik, seadusline asjaajamine suure hulga ülem soov. Üksikuid teisei mõtlejaid ja tegijaid leidub igas ringkonnas. Ja maksev valimisseadus toob paratamata ka põhja ollusi üles omavalitsustesse, nagu ta neid ka seadusandlisesse kokku toonud on, kust nende teod nad ka väljapühkinud.

Seaduslikkuse järelvalve kõvendamisest rääkides ei saa aga üht asja puudutamata jätta.

Seaduse tundmatus ei vabasta trahvist — üleüldse. See on kord, kuid vali kord. Sarnane validus ei saa eeskujuks olla. Enne peab nõue olema, siis alles selle

täitmise hindamine. Kui revident leiab paragrahvi ja käsiõerudes läheb vaatama, kas see ja teine seda täitnud on, siis oleks vahetõenäoliselt revidendi ja revideeritava vahel mitte loomulik. Meil võib sarnane kord aga maksma pääseda, kui midagi selleks ette ei võeta, et omavalitsustesse puutuvad maksivad seadused käsitamiseks saadaval oleksid. Neid meil ei ole. Ja mõnelgi omavalitsustegelasel on sellepärast parem arusaamine seaduse asemel teejuhiks olnud. Ka kõige parem arusaamine, kõige aateli-sema ja riigitruuma haritud isiku arusaamine võib seaduse tähega vastolus olla. Sellepärast enne seadused kättesaadavaks! Mitte üksi seadused, vaid ka revideerimise kord. Valitsus lubab omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse järelvalvet kõvendada. Et järelvalve seaduslikkuse piirist üle ei läheks otstarbekohasuse piirkonda, selleks on revidentidele juhtnõude ja kavasi vaja.

Õiglus ja revidentide ning revideeritavate õiglane vahetõenäoliselt sellepärast Valitsuselt kõigepealt seaduste kättesaamise võimalust ja revideerimise kavasi. Ilma nendeta võib deklaratsiooni lõpulause ka ilma selle deklaratsiooni võtmise tundmata põhjusega külme tuuli tuua.

Ei teeks aga kellegile haiget, kui kõik uued tuuled soojad oleks.

Seda nõuavad riigi üldhuvid omavalitsustele.

Saagu uus aasta omavalitsustele soojade uute tuulte aastaks!

Jõulupühil 1924 a.

Läinud aasta.

Ajamerele küll tilluke osa, kuid ajaloole on aasta sedavõrd pikk ajajärk, et ta paljugi anda, luua, muuta ja hävitada võib, sedavõrd pikk ja sündmusrikas, et ta ülevaadet õigustab. Ei ole teine kord selleks aastaid vajagi. Ilmariigid ja nendes maksev kord võib märksa lühemagi ajaga kaduda. Ka läinud aasta 1. dets. tegi meil rohket, kui aastad teha on jõudnud.

Niisama kui igale noorele aasta tähtis on ja selle korralikkus tema arenemisele saatuslik on, niisama suur tähtsus on igal üksikul aastal meie noore riikluse kohta. Kas kasvab see kindla korra järele, ilma vapustuste ja katseteta, või proovib üks kasvataja täna oma toitu ja metoode, homme teine vastupidiseid, see ei ole

kasvajale ükskõik. Kuidas riiklust sünditavad algrakukesed elavad, kuidas neile elutsemist võimaldakse, see ei ole riiklusest seisukohast tähtsusetu küsimus.

Omavalitsuste läinud aasta tegevuse peale pilku heites ei saa seda, lahus kõigest muust, tervikuna võtta. Sedavõrd on ta maksvais oludes ärarippuv keskkohast ja seadusandlise kogu meeolust. Ja see meeolu on sedavõrd haruldane, sedavõrd äge, sedavõrd erakondlik, et ta 1924 aasta kurva aastana meie ajalukku kannab. Erakonnapoliitika lipu all möödusid selle aasta 11 kuud. Partei poliitika paha-vaim võis rõõmust kriiskada. Riiklised üldhuvid olid võitluse ägeduse eest kõrvale pugunud. Ainuke troost sel kurval

aastal oli see, et sarnane meeoleolu valit- ses ainult rahvaesituses, mitte rahvas, riigi kõrgemas võimuses eneses. Rahva meeoleolu oli teistsugune. Tema mõistis hukka oma valitute partei poliitika ja erakondlise kisklemise. Seda tegi ta ka oma teiste valitute, omavalitsustegelaste, suu läbi omavalitsustegelaste kongressil.

Erakondlise kisklemise hoos ei kuulnud rahva tahtmist ega maa ja linnade häält. Sõnad olid tühine asi. Teod pidid mõjuma. Ja need tulid 1. dets. ja mõjusid. 1. dets. tõi muutuse — kuigi kalli inimvere hinna eest. Veri lunastas jälle. Eesti olemas- olnule saatusline aasta lõppes, õnneks, järsu pöördega paremusesse.

Sarnase meeoleolu juures riigi keskkohas, ei võidud paremat meeoleolu kohapeal- listelt parlamentidelt nõuda. On ju, õnne- tuseks, meie omavalitsuste valimisviisi üht- lane Riigikogu valimistele. Ka siin on rühm või erakond üks ja kõik, isik ja tema tublidus on null. Ja valimiskihutus- tööd omavalitsuste valimiseks teevad need- samad tuusad, kes seda Riigikogu vali- misteks tegid. Ühise lipu all kõik. Kui veel valimised ühte langevad, nagu 1923 a., siis ei saa omavalitsuste „parlamentid-“ teist meeoleolu olla, kui seadusand- lises kogus, kui esimeste parem arusa- mine ennast partei poliitikast kõrgemale ei tõsta, kui isik ennast püsti ei aja — parteist kõrgemale. Maakonnaavalitsustes ei olnud riigivastane ollus suurem, kui seadusandlises kogus, vaid veel vähem: maakonnaõukogudes 9,3%, vallanõuko- gudes 3,8%. Kui üksikutes linnades nende % ka üle 30 tõuseb, siis tuleb meelde- tuletada, et Riigikogu ühishäerinna pra- gune protsent alaneb tähtsamate valimis- ringkondades ühise häerinna nimekirjade tühistamisest.

Et omavalitsused 1924 a. kommunisti- dega ühes lauas tööd algasid, see on maakonnaavalitsuste ajaloos meil eriline nähtus, et mõnes vallas nad vallavalitsuse etteotsa saivad teiste pahempoolsete abil, see on veel kurvem nähtus, kuid peab ikka meelespidama, et need nähtused ei ole tingitud omavalitsustest, vaid üldisest korrast ja maksvast valimisseadusest.

Peale erakonnapoliitika sünnitamise on meie proportsionaalsel valimisviisil see halb külg, et ta võimaldab valitsemist neile, kelle hulgas valitsejat ei olegi. Isik-liku valimise juures valitakse ainult nimega mehi. Meie ühishäerindlaste hulgas leiata te harva nimega meest. Kui aga mees

ja ta nimi midagi väärt pole, siis on loo- mulik, et ühine nimekiri üllatuse toob.

Uued valimised tõivad enesega kaasa, peale isesuguse koosseisu, väga kurva nähtuse meie omavalitsuste elus, mille juured ulatavad kõrgema asutuse kokku- leppimatuse taimelavasse. Ma mõtlen omavalitsuste moodustamist. Kuigi suu- remas hulgas omavalitsustes valitsuste koosseisus pea kokkulepiti ja need ära- valiti, kestis valimiskauplemine teistes kuusi, kuna kolmandates valimised senini moodustamata — kokkuleppe puudusel. Oma meestele kohtade kauplemine on sedavõrd kurb nähtus, et see omakorda peaks hävitama nimekirja valimise viisi, kui ka selle nähtuse loomuliku põhjuse, kui valitud ise ei suuda parteist kõrgemale tõusta. Valus on aga näha, kui omavalit- suste kõrge põhimõte nii madalale tal- latakse üksikute oma meeste huvides, neile kohaandmise otstarbel.

1924 aasta on esimest korda selle vas- tiku nähtuse ilmale toonud.

Omavalitsuste tegevus üldse on läinud aastal ilma iseäraldusteta, ilma tõusude ja mõõnadeta, läinud. Tõusudeks puudu- sid abinõud, mõõnasi ei võimaldanud kohused, millede täitmine sunduslik. Val- lavalitsuste elu oli esimesel poolaastal kaalu peal — raha puudusel. Riigikogu on kitsi neile elamiseks makse lubama. Viimaks ometi lahendas ta kevadise istang- järgu lõpul nende rahakitsikuse maksu- seaduse muudatusega. Valdade mure oli selleks korraks mööda. Et mure aga ei kaoks, selle eest hoolitseti aasta viimasel veerandil, mill maakonnaavalitsustele anta- vat riiklist toetust õpetajate palkadeks 1925 aastaks vähendati miljonites markades, hoolimata sundusliste kulude suurendami- sest. See mure on senini kestnud. Uue valitsuse deklaratsioon 19. detsembrist lubab selle mure võtta. Selle kurja 1924 a. lõpp tahab nagu kõik heaks teha.

Seadusandlus, peale vallaomavalitsuste sissetulekute lahendamise, ei ole läinud aastal omavalitsustele midagi nimetamise- väärilist annud. Terve seadusandluse peal on lehvitud omavalitsuse vaenuline vaim, iseäranis seaduseelnõude peal. Tuletame vast meelde alkoholi müügi seaduse esi- algset eelnõu, hoolekande seadust, pensi- oni seadust ja tervishoiu korralduse sea- duse eelnõu ning omavalitsuste maksus- tamise eelnõu kava. Kui üksikuid sea- duse eelnõusi on suudetud sellest vaenust vabastada, nagu alkoholimüügi ja hoole-

kande seadust, siis seda tänu üksikute omavalitsuste huvide kaitsjate püüetele Riigikogus.

Omavalitsuste vaenulikkus keskkohas — seaduste eelnõud on selleks paremad tunnistajad — on sundinud omavalitsusi oma õiguste valvel olema ja selleks ühiselt töötama. Omavalitsuste liidud — Maakondade Liit ja Linnade Liit — on läinud aastal kontaktis ja ühelmeelidel töötanud, korraldades ühiselt esimese omavalitsustege laste kongressi omavalitsuste olemasolu ja seniste õiguste alalhoiu otstarbel, kus omavalitsustegelaste pere ühelmeelidel ja ühelhäälel oma elu eest sõna võttis ja seadusandlist kogu hoiatas riitu teed käimast.

Kahjuks pandi seda sõprade sõna pahaks. Teod pidid vaenlase poolt tulema ja õpetama.

Kui ei oleks head kuulutatavat aasta lõppu, kuigi kallilt ostetud head lõppu, siis oleks 1924 a. meie omavalitsustele ja ühtlasi ka riigile väga kurb, väga pahur ja väga süd ametu. Kuid aasta lõpp oma sündmuskäiguga, ühemeele leidmisega peseb paljugi musta sellelt aastalt maha ja lubab vähemalt paremate lootustega uude aastasse astuda, lootustega, et keskkohas üksmeel edasi kestab, et riid ja partei tülid ei uuene, et rahulikus töös ka omavalitsuste kui riigi vundamendi peale vaadatakse, seda ei õnestata, vaid kindlustatakse, et rahulik töö-meeleolu ennast ka nende omavalitsuste „parlamentide“ peale avaldab, kus seni kõrgema koja eeskujust aukartusega kinni peeti ja parteipoliitikat süvendati.

Hoolekandeseaduse arutamine.

Præguses Riigikogus ei ole olnud kirjulisemaid vaielusi omavalitsuste õiguste eest ja vastu, kui hoolekande seaduse arutamisel. Seaduse eelnõu esimesel lugemisel vastuvõtmine sundis juba kartma, et seadus töökaitse komisjoni redaktsioonis läbi läheb. Esimesed parandused teisel lugemisel kukkusid õnnetult ka läbi. Alles pärast poole läks omavalitsuste õiguste valvelolijate algatusel korda üksikuid paragrahve omavalitsuskomisjoni anda. Kuigi eelnõu aruandja arvates nad ainult selleks sinna komisjoni anti, et ettepaneku tegijale tema arusaamatusi selgeks teha, parandas omavalitsuskomisjon kõik need paragrahvid.

Et pilti saada heitlusest hoolekande seaduse puhul omavalitsuste poolt ja vastu, toome siin kohal Riigikogu liikme M. Juhkami kõne omavalitsuste huvide kaitseks, seda enam, et need samad põhimõtted, mis hoolekandeseaduses, ka tervishoiu korralduse seaduse eelnõus läbi viidud on.

Härrad Riigikogu liikmed!

Kui minu parteikaaslased ja mina toetasime seaduse eelnõu vastuvõtmist esimesel lugemisel, siis seda silmaspidades seaduseelnõu tähtsust. Selle puuduste kohta jätsime endile aga õiguse esineda arvustusega ja ettepanekutega teisel lugemisel. Minu ettepanek teisel lugemisel, anda § 11 omav. komisjoni, lükati tagasi põhjusel, et mina seda ei olla küllaldaselt põhjendanud. Võib olla, et see nii oli,

võib olla, eeldasin mina, et teatavad asjad on põhjendamatagi selged, et nendega ei maksa raisata Riigikogu aega. Kui ma aga nüüd oma ettepanekut sunnitud olen kordama § 31 ja teiste juures, siis vabandatagu mind, kui nende juures mõne minuti peatan. Ma katsun olla ka siin lakooniline.

Uus asutus „omav. hoolek. amet“ torkab mulle esimest korda silma § 31 juures. Nagu teada, on meie omavalitsused rajatud ühtlase põhimõttele. Neil on muu seas ühtlane kultuur- ja majanduspoliitika. See käib punase joonena läbi kõigist seadustest, millelele omavalitsused rajatud (30. märtsi 1917 a. seadus, maak. nõukogude kodukord, linna sead.). Pean tähendama, et moodsat omavalitsust ette kujutada teisiti on õige raske, vähemalt mina seda ei suuda. Aga oletame, et meil tarvidus ja võimalus oleks maksmia panna mingisugust teist põhimõtet. Siis tuleksid need uued alused kindlalt vormuleerida, läbivaielda ja maksmia panna vastava seadusega, kus juures muuta tuleksid seadused, mis vastukäivad uuele põhimõttele. Muidu on tegelikus elus suured arusaamatused ja segadused möödapeasematud.

Meie omavalitsused moodustavad oma eri tegevusalade jaoks harilikult osakonnad ehk komisjonid. (majandus, põllumajandus, teed, hoolekanne, haridus j. n. e.), kuid nad on vabad nende määramisel ja nende ülesannete ning võimupiiride kätte,

näitamisel. Omavalitsuste eelarvete kokkuseadmine ja täitmine sünnib aga ilmtingimata osakondade kokkuleppel. Kui ma esinesin ettepanekuga § 11 juures, hüüti mulle härrade iseseisvate sotsialistide ridadest vahele: „pannakse maksma sama kord, mis koolivalitsustes.“ Ma ei saa keelduda tunnustamast, et „koolivalitsused“ tõepoolest seni — vähemalt paberil — asuvad omavalitsuste sees või kõrval. Aga need ebamäärased linna-, maakonna- ja vallavalitsuste „koolivalitsused“ — valitsused valitsuste sees — on seni ainsam ebaõnnestanud katse juhtida keskkohast omavalitsuse korraldust. Ebaõnnestanud sellepärast, et „Av. algk. sead.“ loonud on nad möödaminnes, jättes äramääramata nende võimupiirid ja vahekorra omavalitsustega. Selle tagajärjed andsid ennast tunda pea. Kui teie selles kahtlete — kõnelege haridusministritega ja advokaatidega, kellel tege mist on olnud koolivalitsuste otsuste täitmisega ja õiguste selgitamisega. Siin oodatakse veel praegu Riigikohtu abi. Pea iga juhtumisel, kus kooliv. esinenud on oma käe peal — on tagajärjed arusaamatused. Iseasi — kui nad tegutsenud on, kui omavalitsuste osakonnad. Pea iga juhtumisel, kus uutes seadustes neid ebaõnnestanud asutusi veel nimetakse, olen ma esinenud vastavate parandustega, ja ma julgen loota, et katse omavalitsusi killustada, ainult katseks jääb. Kui mu naabritel pahemalt tiivalt milleski õigus on, siis ainult selles, et hoolekande ametid luua tahetakse sama ebamääraselt.

Ma otsisin seaduse seletuskirjast asjata põhjendusi, miks hoolekande korralduseks omavalitsustes luua tahetakse uued „ametid.“ Pean tunnistama, et ma kaaluvaid põhjendusi ei leidnud. Saksamaal olla sarnased ametid. Ja Soomes korraldada hoolekannet maahärra. Miks meil mitte loodud pole „hoolekande härra“ ja miks saksa „amet“ eestipärasem on, sellest mitte sõnagi. Lugu on aga sarnane, et ei „amet,“ ei härra ei mahu meie omavalitsustesse, need on mõlemad täitsa võõrad ja jäävad ka selleks.

Meil ei vaiki kaebus ameti asutuste ja ametnikkude rohkuse üle, kurdetakse, et ka omavalitsusasutused elada üle jõu. Aga meie sunnime neid selleks ise. Koolivalitsuste kõrva asetame hoolekande ameti ja sama rada tahab Tervishoiu peav. jätkata tervishoiu ametiga. Mis jääb siis sarnasel korral veel omav. ühtlusest, omavalitsustest kui niisugustest? Milleks, mis nimel killustatakse omavalitsusi? Millega on tõestatud,

et omav. hoolekannet teostada ei suuda omav. praeguste korralduste juures, kui on seadus ja raha?

Lugedes eelnõu saad tahtmata mulje, et selle kallal on töötanud kõige ägedamad omavalitsuste vastased. Omavalitsused on tahetud sihi- ja järjekindlalt võtta keskvallitsuse mõju alla, nii et neil enestel pole midagi ütelda, et neil tuleb täita seda, mis T. ja H. ministereium määrab. Minule on see seisukoht vastuvõtmata ja käesoleva eelnõu rea §§ arutamine omavalitsuskom. sellepärast möödapeasemata.

Mu pahempoolsete naabrite ägedad vahelhüüded tuletavad mulle meele asja, mis huvitavam kõigest muust. Nagu teada, töötati välja paar aastat Siseministereiumis omavalitsuste uued seaduseelnõud, ka Preisi mustri järele. Seal oli ettenähtud 8 a. volituste aeg omavalitsustes, 25 a. vanaduse määr ja rida asju, mille kohta asus täitsa eitavale seisukohale terve ajakirjandus. Võiks ütelda, et eelnõud vilistati välja. Kõige agaramad selles olid — mis täitsa loomulik — sotsialistid. Eelnõud ununesid. Nendest rääkida ei lubanud lihtsalt hea toon. Ja alles nüüd ujus osa selle eelnõu põhimõtteid vee pinnale. Mis Teie mõtlete, kus? Hoolek. sead. Valitsuse seletuskirjas (hoolek. sead. eelnõu esitati ju parempoolse min. poolt, nagu mu pahempoolsed naabrid seda nüüd mitu korda õigusega on rõhutanud) loeme sõnasõnalt: „järelvalve on korraldatud samadel alustel ja samal viisil, kui Rkle esitatud omavalitsusseaduste eelnõudes“ (järgnevad omav. sead. eelnõu §§ loetus). Lisan juurde: mitte ainult järelvalve. Võtke need olemata maakonna volikogud ja maakonna vanemad, mis hoolek. s. eelnõus figureerivad, ja Teie näete, et käesoleva s. eelnõu osa §§ on omaaegse omav. sead. eelnõust lihtsalt mahakirjutatud. Kõige jumalikum on § 226 pt. 1: „Praegused hoolek. osakonnad omavalitsuse asutuste juures jäävad tegevusesse kuni uute omav. seaduste maksmahakkamiseni ja nende järele uute omav. organide loomiseni.“ Niisugust saadetist seaduse peale, mida pole veel olemas ega tulemas, mina varem pole näinud. Aga mis siis, kui seda uut omav. seadust ei tulegi ehk vähemalt lähematel aastatel ei tule? Mis siis, kui seadus jätab omavalitsuste organide loomise omavalitsuste enda asjaks?

Riigikogule vaevalt kas on ühegi komisjoni poolt kunagi esitatud tehniliselt nõrgemat seaduse eelnõu, kui käesolev. Selleks ainult paar näitust, § 202 järgi on

innavolikugu ülesanne muu seas „palvete avaldamine Töö- ja Hoolekande ministeeriumile riiklise toetuse saamiseks.“ Vast ehk kuuleme aruandjalt, kuida saab seda teha linnavolikogu.

§ 204 järgi on linna täidesaatvaks orgaaniks hoolekande alal hoolekande komisjon. Aga millised ülesandel jäävad siis sel alal linnavalitsusele?

Allpool arvustust seisab ka § 207, mille järele hoolek. kom. esimees muu seas kohtudes esineb. Härrad sead. eelnõu kaitsjad, omav. kohtudes esinemise kord

on ettenähtud mujal paremini. Seda ei lahenda Teie ometi siin ühe lausega.

Ma ei räägigi § 226 pt. 9, mille järele „kõik küsimused, mis käesoleva seaduse maksmapanemise juures tekkivad, lahendab T. ja H. ministeerium oma korraldustega ja vastavate määrustega.“ Täht., võtab oma peale ka osa Riigikohtu ülesandeid.

Oma kõne lõpetab R. k. I. M. Juhkam omavalitsustegelaste kongressi hoolekande seaduse kohta käiva resolutsiooni vastava osa ettelugemisega.

Veel omavalitsuslise maksustamise eelnõu kavast.

16. ja 17. dets. 1924 a. pidas 26. ja 27. nov. s. a. Maakondade Liidu nõukogu poolt moodustatud komisjon Harju maakonnavalitsuse ruumides koosolekut; millest osavõtsivad: Maakondade Liidu juhatuse liikmed herrad Lauri, Sõnajalg, Rosenberg ja Martinson ja Maakondade Liidu nõukogu poolt valitud komisjoni liikmed herrad Matvei, Saar ja Kiiver ning väljastpoolt kutsutud O. Suursööt.

Läbivaadatud sai Rahaministeeriumi poolt väljatöötatud „lühikeene omavalitsuse maksustamise eelnõu kava“, kus juures ühel meelel otsustati Rahaministeeriumi tähelepanu allpool ülesloetud puuduste ja raskuste peale juhtida, mispärast juba Liidu nõukogu selle kava vastuvõtmatuks ja maakonnavalitsusi mitterahuldavaks tunnistas.

1. Teenuste tasumise põhimõtte võiks ka meil omavalitsuslise maksustamise aluseks olla siis, kui omavalitsuse ülesanded piirduksivad ainult kohaliste tarvete rahuldamisega; et meie omavalitsus aga riigivõimu teostaja kohtadel on, et tema meil riigivõimu alus ja lahutamata osa on, siis ei saa siin kuidagi teenuste tasumise põhimõtte kohaselt omavalitsuslise maksustamise kava kokku seada, vaid riik peab omavalitsusele võimaldama kõiki tema peale pandud ülesandeid täita, teenuste tasuvust või mittetasuvust täitsa kõrvale jättes.

2. Lõivude võtmise õiguse laiendamine kõigi omavalitsuste peale ja iseäraliste maksude (Beiträge) võtmise õiguse andmine omavalitsustele oleks soovitatav.

3. Liikumata varanduste (maa- ja hooneteks) maksustamise kulud kannavad meil praegu omavalitsused: vallad nõua-

vad seda maksu sisse ja maakonnad aita vad kadastri ameti kulusid katta; sellepärast ei saa öelda, et omavalitsused selle maksu võtmisel passiivsed oleks ja ainult fiskuse peale loodaksivad.

Kas maamaks praeguse korra järele riigi ja omavalitsuste vahel jagatakse ehk protsentuaal alusele seatakse, kui makuskõrgus endiseks jääb, on tähtsuseta.

Täiesti loomulik on, et liikumata varanduste maks täies suuruses omavalitsustele kuuluks, missugusel korral ka kadastri amet omavalitsuste peale üle võiks minna, kui riigil selle pidamiseks iseäralisi huvise ei ole. Siis oleks omavalitsustel sissetuleku suurenemist loota, ainult maksujatuse viisi muutmisega ei saa omavalitsused mitte midagi.

Raudteede alused maad, niisama kõik liikumata varandused, mis praegu maksu alla ei kuulu, saaks siis omavalitsuste poolt maksustatud.

Nii kui öeldud, peaks liikumata varanduste maks täiega omavalitsustele kuuluma, kus juures ei saaks maapõue varasi mitte liikumata varanduse, vaid ennem tööstusmaksu alla arvata, sest maksustada võiks ainult toodet ja mitte maapõues lebavat vara.

4. Ärimaksu mõlemi liigi (põhi- ja lisaärimaks) pealt peaks omavalitsus osa saama, nii kui kavas ettenähtud on.

Käsitööliste ja teiste kodanikkude kategooriate maksustamine tööstusmaksu alusel on maakonnavalitsustel väga raske ja kulukas, ning sellest maksust saadud tulu arvatavasti õige tähtsuseta maaolusi silmas pidades, sellepärast tuleks see maksuala seadusest välja jätta.

5. Kaubandus-tööstusliste asususte maks läbikäigu pealt peaks ka edaspidi omavalitsustele jääma.

6. Igasugu üürimaksu kombinatsioonid on maakonnaavalitsustel tuluta ja tähtsusetu.

7. Erakorralised kulud ja nende katteks vaja olevad erakorralised maksud üle hariliku protsent-määra riiklise maksu juurde, võivad ainult erakorralise eelarve kaudu määratud saada.

8. Tulumaks on oma raske maksustamise aparadi tõttu väga kulukas ja puhast tulu annab see maks väga vähe, nii et mõni vald komisjoni liikmetele rohkem tasu peab maksma, kui tema sellest maksust üleüldse saab. Kui nüüd omavalitsus ise veel eraldi oma tulumaksu võtma hakkaks, siis läheb maksustamise kulu veel suuremaks ja maakonnaavalitsus saaks võib olla, tulu asemel kulu; tuluks võiks praegune tulumaks kujuneda ainult sel korral, kui maksustamise aparaat ühes täie maksusummaga läheks omavalitsustele.

9. Korterite ja üürimaksu kohta on otsus juba p. 6 all tehtud.

Isikumaksu ärajätmine on praegu meil võimata, sest vallaomavalitsused korraldavad just selle maksu abil oma hädalisemaid tarvidusi. (Ameerika eeskujul tuleks aga ka meil see maks valimisõigusega siduda.)

10. Koertemaks on meil maaomavalitsustes võeras ja sellest maksust ei loodeta ka suurt tulu saada, aga väga mitmesugustel põhjustel, tervishoiu, jahi ja loomakaitse mõttes oleks see maks soovitav.

11. Vankrite maksu alla võiksid kuuluda ainult sõiduvankrid, missugused muuks otstarbeks (raskusteveoks) tarvitatud ei saa.

12. Teenijate, loomade jne. maksustamine on praegusel korral maaomavalitsustel võimata ja veel enneaegne.

13. Maks raskuste pealt, mis sisse- ja väljaveetakse raudteede ja sisemiste vee- teede mööda, võiks ka maaomavalitsustele heaks sisseseatud saada.

14. Varanduste ülemineku maksust (lõivust) tuleks omavalitsustele õigus anda osa saada.

15. Kõik rahatrahvid niisuguste süütegude eest, millele järelduste heakstege-

mine omavalitsustele peale langeb (teetegevise kohuste, joodikute ja muude sundmääruste üleastumiste pealt) peaksivad omavalitsustele heaks minema.

Peale selle peaksid omavalitsused osa saama alkohooliliste jookide müügi tulust.

16. Kõik selles kavas ettenähtud väikesed maksuallikad (päevapiltide, pealkirjade, siltide jne. pealt) on sedavõrd tähtsusetu ja sissetulek nendest nii väike, et sellest maaomavalitsustel ka siis midagi loota ei ole, kui need maksud kuni äärmuseni kõrgendud saaksivad.

Peale ülesloetud otsuste maksude alal, otsustas tähendatud koosolek veel Rahaministeeriumi tähelepanu juhtida järgmiste asjaolude peale:

1. Puuduvad selles kavas igasugused statistilised andmed maksude tulukuse kohta, arvata võib aga, et nendest ei jätku tarvilisel määral sissetulekuid omavalitsustele ülesannete teostamiseks.

2. Seab kava uued omavalitsustele järelevalve põhimõtted ülesse, millede järele omavalitsustele tegevus mitte üksi vormiliselt, vaid ka sisuliselt rahaministri järelevalve alla seatakse, missugune põhimõte aga meie omavalitsustele korraldus- ja alusmõtete vastane on ja sellega omavalitsustele vastuvõtmata.

3. Selles kavas on omavalitsustele maksustamise viisi võrdluseks ja eeskujuks toodud Inglise, Prantsuse, Itaalia ja Saksa maa maksustamise süsteeme. Nendelt maadelt ei ole aga meil praegu võimalik maksustamise alal palju eeskujude võtta, sest et need maad meist majandusliselt hoopis teisel alal seisavad, need on puht tööstusriigid, kuna Eesti põllumajandusriik on.

Peale selle on vähemalt kolmes esimeses nendest riikidest, omavalitsustele sootuks teisel kujul arenenud ja tugeneb hoopis teistsugustele põhimõtetele, kui meie omavalitsustele. Saksa omavalitsustele majandusline ja rahaline külg on aga praegu suuresti, reparatsioonide maksude ja raske raha inflatsiooni tõttu, normaal olukorrast välja löödud.

Oleks soovitatav, et omavalitsustele maksustamise seaduseelnõu kokkuseadmisele rohkem tähelepanu saaks meie oludele enam vastavate maksustamisviisidega riikide, Norra, Daani, Schweitsi jne. peale pööratud.

Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Eesti Maakondade Liidu koosolek
26. ja 27. nov. 1924 a. Tartus.

Järg.

Omavalitsuste maksustamise eel-
nõu.

Ref. H. Lauri tähendab sissejuhatuseks, et Otsekoheste maksude Peavalitsuse poolt kokkuseatud ja Liidule seisukohavõtmiseks saadetud „omavalitsuslike maksustamise eelnõu kava“ sisu ei vasta pealkirjale. See on enam väljamaade maksude tutvustamine. Seisukohti on katsutud võtta, asja ainult puudutades. Suurt uut ei ole, vähemalt ühtki suuremat maksu, millega arvestada võiks. Selle asemel tahetakse aga seniseid makse veel vähendada. Üks on aga selge, et selle eelnõuga tahetakse omavalitsused seadusandlisel teel rippuvaks teha keskvalitsusest, õigust andes rahaministrile eelarvesi sisuliselt kärpida. Selle eelnõu järele ei saa üleüldse meile vastavat maksuseadust, veel vähem omavalitsustele vastuvõetavat maksuseadust.

Selle järele tutvustab referent kuulajaid otsekoheste maksude Peavalitsuse poolt kokkuseatud eelnõuga, tähtsamaid kohti sellest etteluges.

Ärakuulates referaati, võtavad küsimuse kohta sõna:

P. Riives: Eelnõu kokkuseadja ei ole omavalitsuste elusse tunginud. Tsentralisatsioon on katsutud radikaalselt läbi viia. Eelnõu põhimõte käib olemasolevate põhimõtete ja korra vastu. Eelnõu võtab ka rohkem ära kui annab. Seega mitte vastuvõetav.

E. Rosenberg: Üksikasjalist seisukohta nõukogu täna võtta ei saa, sest eelnõu ärakiri saadi maakonnavalitsustes hilja kätte. Peaksime piirduma üldmõttevahetusega ja seisukohaga, kuna küsimus põhjalikumaks kaalumiseks komisjoni anda.

A. Kohver: Peab katsuma seisukohta võtta, kuigi see selle eelnõu järele raske on, sest linna ja maakasud on eelnõus kõik segamine. Kui eelnõus ülesloetud maksud maksmapanna, siis on maksustamise aparaat väga keeruline, kõik maksud ei kata nende sissenõudmise kulusi. Teoreetiliselt võib maks õige olla, praktiliselt aga mitte. Suur maksude hulk teeb asja keeruliseks ja on vähem vastuvõetav. Tuleb maksustamise alal allakriipsutada neid põhimõtteid, mida Maakondade Liit seni õiglasemaks tunnistanud. Sümpaatisemad

uutest maksudest on puudamaks ja loomade maks, kuid põhimõtteliselt võib ka nende vastu olla.

J. Matvei: Kui meie kõne all olevat eelnõu eitame, peame oma kava asemele panema. Läänud aastal Liidu nõukogus vastuvõetud seisukoht, et maksude üldsummat tõsta ei või, tuleks ka revideerimisele võtta. Pärnu maakonnas 140 majapidamisest kogutud andmed näitavad, et praegused maksud teevad võrdlevalt 50% ennesõjaaegistest maksudest välja.

H. Kiiver: Kui ülesanded põhiseaduse kohaselt keskvalitsuse ja omavalitsuste vahel ära jaotada, kui keskvalitsus oma parallel asutused omavalitsuste kõrvalt ära kaotab, siis saame ka praeguste maksudega üldsummas hakkama.

E. Rosenberg: Üldmaksukoorem ei ole rahva kohta sedavõrt suur, et ta seda kanda ei jõuaks otstarbekohase jaotuse juures. Kõige kindlamalt tuleb selle vastu vaielda, et omavalitsustelt eelnõu järele isetegevus ära võetakse. Põhjendamata on väide, et ainult rahaminister teab, mida rahvas kanda suudab. Kardetakse, et omavalitsused kurnavad. Keda nad siis kurnavad? Iseendid. Miks Vene ajal vallavalitsused rahvast välja ei kurnanud, kui neil täieline vabadus oli vallamaksu määramiseks? Teiseks, kes on siis omavalitsustegelased, kes parlament? Mõlemad ühte viisi rahva poolt valitud. Rahaministri kõigeteadjaks tegemine on kõige vildakam põhimõte, mis eelnõus toodud.

A. Saar: Kuigi praegune maks ennesõjaaegisest väiksem, kuid maapidajad ei produtseeri enam seda, mis enne sõda. Maksjad on vaesemaks jäänud. Sellepärast tuleks küsimus lahendada mitte maksude üldtõstmisega, vaid kohuste jaotamisega, nagu hra H. Kiiver tähendas.

Kui praeguste ja ennesõjaaegiste sissetulekute suuruse üle hrad P. Riives, H. Kiiver ja J. Matvei mõtteid vahetanud, nõukogu hrade J. Sõnajalgi ja E. Rosenbergi ettepanekul ühel hääl otsustab küsimus lahendamiseks komisjoni kätte anda, kes põhimõttelise seisukoha tutvustatud maksustamise eelnõu kohta esitab nõukogule koosoleku lõpul vastuvõtmiseks, kuna üksikasjalise seisukoha eelnõu kohta ja maksustamise kava edaspidi ühes Liidu juhatusega välja töötab.

Komisjoni valitakse ühel hääl hrad A. Saar, H. Kiiver ja J. Matvei.

Komisjoni ettepanekul võeti järgmisel päeval üldseisukoht eelnõu kohta vastu, mis „Maakonnaavalitsuses“ Nr. 12—1924 a. lehek. 227 toodud.

Maakonnaavalitsuste raamatupidamise ja revideerimise kord.

Ref. A. Martinson seletab, et maakonnaavalitsuste raamatupidamise ja asjaajamise kord on ajajooksul maakonnaveneste kogemuste järele väljakujunenud, ilma kuskilt näpunäiteid ja juhtnööre saamata. Muidugi ei saa ta sellepärast ühtlane olla. Nüüd on aga avalikuks tulnud, et teatud olude ja omavalitsuste seaduslike otsuste peale põhjenev kord Siseministeriumi revidentidele ei meeldi ja omavalitsustegelasi on kohtulikule vastutusele võtma hakatud. Et igasugune revideerimise kava revidentidel puudub, vähemalt ei ole revideeritavaid sellega tutvustatud, on revideerimisel otstarbekohasuse hindamisele asunud, millel ruumi olla ei tohiks. Sellepärast oleks tarvilik, et Siseministerium oma revideerimise kava teatavaks teeks, kuna Liidul tuleks arvepidamise ühtlustamiseks samme astuda.

H. Avikson näitab lähemalt, missugused lahkuminekid maakonnaaval. eelarvete ja aruannete kokkuseades on, mis võrdlevate tabelite kokkuseadmise väga raskeks ja mitte täpseks teeb.

J. Matvei: Maakonnaaval. raamatupidamise ühtlustamiseks vaja majandusosakondade juh. ja raamatupidajate koosolek kokku kutsuda.

J. Sõnajalg pooldab koosoleku kokkutsumist, revideerimise asjus arvab ta, et ministeriumi esitajatel sisulise revideerimise õigust olla ei saa. Selleks on maakonnaaval. oma revisjonikomisjon. Ka see ei peaks keskvalitsuse revidentide asi olema, kas valitsuse liige on kohal ehk mitte ja kuidas protokoll kirjutakse.

Resolutsiooni kokkuseadmine antakse komisjoni, kuhu valitakse A. Martinson, V. Krabi ja J. Matvei.

Vastuvõeti resolutsioon:

Ära kuulates referaati maakonnaavalitsuste revideerimise ja revideerimisel leitud puuduste üle Siseministeriumi ametnikkude poolt, peab Liidu nõukogu arusaamatuste ärahoidmiseks tungivalt tarvilikuks, et ministerium maakonnaavalitsustele teataks ministeriumi poolt revidentidele revidee-

rimiseks antud juhtnöörid, asjaajamise soovitava korra maksmapanemiseks, sest seni ei ole maakonnaavalitsuste asjaajamise kohta Siseministeriumi soove teatatud, kuna revidendid revideerimistel puudusteks loevad asjaolusi, millede hindamisel lahkarmamised kergesti tekkida võivad. Pealegi on revideerijatel ametnikkudel ilma kindlate juhtnöörideta raske määrata sisulise ja seaduslikkuse revideerimise piire.

Ära kuulates maakonnaavalitsuste raamatupidajate sooviavaldust, leiab Maakondade Liidu nõukogu, et raamatupidamine igas maakonnaavalitsuses on kohaliste olude sunnil kujunenud isesuguseks, mis maakonna omavalitsuste arvepidamise revideerimisel mitmesuguseid arusaamatusi esile kutsunud, mille pärast tuleks ühtlase viisi ja korra loomiseks võimalusi leida, sellepärast otsustab Maakondade Liidu nõukogu Liidu juhatusel ülesandeks teha kokku kutsuda maakonnaavalitsuste raamatupidajad ja majandusosakondade juhatajad ühisele koosolekule raamatupidamise ühtlase korra ja vormide väljatöötamiseks. Sellele koosolekule paluda ka Siseministeriumi Omaavalitsusajade Peavalitsuse esitaja.

Järgneb.

Maakondade 1925 a. puudujäägid.

Maakonnaavalitsuste puudujäägid nõukogude poolt vastuvõetud ja valitsuste poolt kokkuseatud eelarvete järele teevad kokku 65 miljoni marka 375 miljonilise üldsumma juures. Sellest üldsummast läheb algkooli õpetajate palkadeks ühes pensioni rahaga nende eest, mis 8.827.245 marka väljateeb, 145.696.825, nimelt:

Harjumaal	Mk. 15.584.340.—
Järvemaal	„ 12.698.391.—
Läänemaal	„ 10.647.216.—
Petserimaal	„ 11.427.859.—
Pärnumaal	„ 13.678.910.—
Saaremaal	„ 9.020.530.—
Valgemaal	„ 5.848.557.—
Viljandimaal	„ 12.114.692.—
Virumaal	„ 20.692.812.—
Tartumaal	„ 21.321.188.—
Võrumaal	„ 12.656.330.—

Nende kulude katteks oli Siseministeriumi poolt määratud maakondadele kokku 103 miljoni riiklist toetust. Lubatud toetuse juures jäid maakonnaavalitsustel õpetajate palkade asjus järgmised puudujäägid, kuna senini riikline toetus kõik õpetajate palgad kattis:

Harjumaal	Mk.	3.972.340.—
Järvamaal	"	4.358.391.—
Läänemaal	"	2.363.216.—
Petserimaal	"	2.927.859.—
Pärnumaal	"	4.090.910.—
Saaremaal	"	2.320.530.—
Valgamaal	"	1.670.557.—
Viljandimaal	"	4.415.692.—
Virumaal	"	4.596.812.—
Tartumaal	"	8.230.188.—
Võrumaal	"	3.744.330.—

Kokku Mk. 42.690.825.—

Kuidas puudujääke katta, selle üle nõupidamiseks olid hra Siseministri poolt Maakondade Liidu juhatuse liikmed 7. jaan. ministri juurde kutsutud. Kui kulude kärpimise ja tulude tõstmise küsimused läbi kaalutud ja arvesse võetud uued sunduslikud kulud, tuldi otsusele, et eespool näidatud õpetajate palkade puudujääk tuleks tervelt riigitoetussummana katta, kuna peale selle maakonnaal. enestel teesi tuleb leida 23 milj. puudujäägi katteks, eitaval korral kannataks esimese järgulised ülesanded teede ja sildade ehituse alal. Et eelarvesse võetud toetussummadest 10 milj. juba reserveeritud esialgse jaotuse puhul, paluti hra Siseministrit puuduva 32.690.825 mk. riigi eelarvesse õpetajate palkade arvel maakonnaalalitsustele juurde võtta, missugune summa võrra toetusrahade suurendamise minister ka põhjendatud leidis olema.

Tulumaks 1925 aastal.

Aluseks võttes tulumaksu muudatuse seaduse ettenähtud maksustamis ala, on 1925 a. tulumaksu Rahaministeeriumi kalkulatsiooni järele loota riigile 232 miljoni ja omavalitsustele 116 miljoni. Kui viimane summa tulumaksu seaduse § 91 järele ära jaotada elanikkude arvu kohaselt omavalitsuste vahel, saaksid sellest summast: Linnad 46 milj., maakonnad 46 miljoni, vallad 23 miljoni ja alevid 1 miljoni. Maakonnad saaksid eriti:

Harju maakond	Mk.	5.244.449.—
Tartu	"	6.870.615.—
Viru	"	6.369.920.—
Viljandi	"	3.766.415.—
Petseri	"	3.588.824.—
Võru	"	4.467.552.—
Valga	"	1.659.553.—
Järva	"	2.938.751.—
Pärnu	"	4.171.706.—
Saaremaa	"	3.211.623.—
Lääne	"	4.345.320.—

Nende ametliste eeldamiste juures tuleb aga tõsiselt kahelda, nimelt kogu tulumaksu

summa juures, esiti arvesse võttes halba majanduslist aastat 1924 a., mis tuntavalt tulumaksu kogusummat vähendab.

Eesti Maakondade Liidu

abiesimeheks valiti juhatuse koosolekul 7. jaan. J. Sõnajalg (Järvamaa. val. esimees).

Telefonid vallavalitsustesse.

Teedeministeeriumi andmete järele puuduvad praegu veel 34 vallavalitsusel telefonid, kelledele nad, kus kaabelit vaja ei ole, peaaegu kõigile 1925 a. jooksul üles seatakse.

Õnnesoovid omavalitsustelt.

Kudina vallanõukogu tervitus.

Kudina vallanõukogu tervitab „aasta vahetusel“ Eesti valitsust, mis tõusnud hädaohu hoiatusest, soovib viljakust ning edu riigikaitse töös ja teatab, et tema poolt kohusetruude ohvrite mälestuseks ning nende perekondade toetuseks 10.000 mk. on määratud, mis valla 1925 a. eelarvesse üles võetakse.

Harju Maakonna nõukogu telegrammid.

1. detsembri sündmuste puhul otsustas Harju Maakonna nõukogu oma viimasel koosolekul saata järgmised telegrammid:

Vabariigi Valitsusele.

Harju Maakonna nõukogu tänab Vabariigi Valitsust otstarbekohaste korralduste eest, mis ettevõetud esimese detsembri mässukatse likvideerimiseks ja on kindlas usus et Vabariigi Valitsus võimsalt oma raskete ülesannetega riigi julgeoleku kaitsel seisab

Kaitseväge Ülemjuhatajale.

Harju Maakonna nõukogu tervitab Teid Teie uuesti asumisel ülemjuhataja kohale, soovib õnne esimese detsembri mässukatse mahasurumise ja selle likvideerimise puhul ning loodab et seni kui Eesti kaitsekorraldus Teie kindlates kätes seisab, riigivastane kuritahtlus pead tõsta ei söanda.

Kaitse Liidu juhatusele.

Tervitades Eesti Vabariigi demokraatliku korra julgeoleku kaitseks ellukutsutud organisatsiooni Harju Maakonna nõukogu soovib Teile selle organisatsiooni korraldustöös õnne ja loodab et uus organisatsioon kodanikkude poolt sooja vastuvõtmist leiab ning täieliku rahulolemise teenib.

Harju Maakonna nõukogu Juhatuse.

Ühisväerindlased omavalitsustest eemale.

Diviisi ülemad on Tartus ja Pärnus, nagu ajalehtede teatetest näha, ühisväerindlastele linnavolikogu liikmetele ära keelanud linnavolikogu koosolekutest osa võtta.

Kommunistiline vallanõukogu.

Vana-Kariste vallanõukogus on enamuse kommunistide käes. 4 põllumehe ja 4 isesotsi kõrval on 11 kommunisti nõukogu liiget, nagu „Oma Maa“ teatab. See vallanõukogu on määranud vallavanemale J. Maksimile ja valla liikmele J. Pärnale, keda süüdistatakse Riigikogu liikme Nanilsoni tapmises ja selle teo kaasteadmises, 3000 marka abiraha kui süüta kannatajatele. Nüüd on, nagu kuulda, teatab see sama ajaleht, aktiivsemad Vana-Kariste vallanõukogu liikmed—kommunistid arreteeritud ning võetakse tehtud otsuse eest vastutusele.

Alkoholi müügi keeld Rāpinas.

Rāpina vallanõukogu otsustas oma 12. dets. koosolekul, arvesse võttes joogikohade moraalselt halba mõju, 1925 a. Rāpina valla piirides alkoholi müüki mitte lubada. Otsus tehti salajasel hääletamisel ühel häälel.

Kingitus vallasekretäärile.

Que-Vāndra vallanõukogu määras vallasekretäär H. Raid'ile tema 25 aastase ameti juubeli puhul kingituseks ühe kuu palga.

Tartu maakonnanõukogu koosolek 12. ja 13. detsembril.

1. dets. sündmused.

Avamise kõnes puudutab nõukogu esimees J. Jans 1. dets. sündmusi Tallinnas. Terroristide poolt tapetuid austatakse püstitõusmisega. Tartu vabatahtliku kaitseliidu organiseerimiskulude katteks määratakse 150.000 marka. Ühisesse väerinda kuuluv nõukogu liige Velt on teatanud, et ta täh. nimekirjast välja astub ja erapooletuna nõukokku jääb.

Õlleladude avamiseks nõukogu ühelegi palujale luba ei anna.

Aleviplaanide kinnitamine.

Kallaste ja Jõgeva alevite maaala plaanid kinnitakse. Nina alevi asutamise otsustab nõukogu juba mitmendat korda eitavalt, sest alev ei tööta elujõuliseks saada.

Lisatasu ametnikkudele.

Maakonnaavalitsuse ametnikkudele määratakse elukalliduse puhul lisatasuks poole kuu palk.

Majaehitamine ametnikkudele.

M. v. ametnikud olid ettepanekuga esinenud, et maakonnaavalitsus neile riiklise laenuga elukorterid ehitaks. Ettepanek jäi tagajärjetaks, sest ametnikud peaks ise ehitamisest õsavõtma, kuna nüüd ehitavate majade üür võrdlemisi kõrge tuleb.

Maakonna kutsekooli asukohaks määratakse Elva alev, kus vastavad ruumid olemas.

Kutsevaliku nõuande koha asutamiseks ühiselt linnavalitsusega võetakse valitsust eeltõosi tegema.

Torma põllutöökooli avamine otsustatakse jaatavalt. Kooli jaoks otsustatakse Torma mõis paluda.

1924 a. lisaeelarve kinnitakse 2.102.875 m. peale.

1925 a. eelarve, mis 64.790.453 m. 75 p. peale kokkuseatud, kinnitakse nii samasuguses summas, kuigi eelarve asjus ägedaid vaielusi peetakse. Eelarve puudujääki näitab 11.800.000 margaline laenu summa.

Lääne maakonnanõukogu koosolek 19. ja 20. detsembril.

1. dets. sündmused.

Koosoleku avamisel austatakse 1. dets. terrori ohvrite mälestust püstitõusmisega ja määratakse langenuite perekondade toetamiseks 50.000 marka. Mässukatse õnneliku likvideerimise puhul saadetakse Vabariigi Valitsusele ja vägede ülemjuhatajale tänutelegrammid.

1925 a. eelarve.

Maakonnaaval. eelarve 32.197.668 marga peale kinnitakse. Puudujäägi katteks näeb eelarve ette 1923 a. ülejäägist 2.776.629 m. ja laenudena 4.022.859 m.

Vallasekretääride arstiabi.

Vallasekretääridele otsustakse arstiabi maakonnaavalitsuse kulul neil samadel alustel anda kui maakonnaaval. ametnikkudelegi.

Maakonna haigemajaks otsustakse end. krahv de-la Gardie loss ära osta.

Maakonna apteegi asutamiseks eeltööde tegemine tehakse valitsusele kohuseks.

Hiiu maa vanadekodu asukohaks määratakse end. talurahva kommissari elumaja Suuremõisa sadamas.

Järva maakonna nõukogu koosolek 22. detsembril.

1. dets. sündmused.

Koosoleku algul mälestakse 1. detsembril kommunistide ohvritena langenuid püstitõusmisega. Nende perekondade toetamiseks määratakse ühel häälel 100.000 marka. Kohaliku kaitseliidu toetamiseks määratakse samuti 100.000 marka.

Elukalliduslisa.

Maakonnaaval. ametnikkudele määratakse ellukalliduse puhul kuu palk.

Keeluotsus teistkorda hääletamisel.

Elmisel maakonna nõukogu koosolekul otsustati kõik joogikohad 1925 a. sulguda. Nüüd esinesid Tapa ja Türi alevi palvega nende restoraanidele eluõigus jätta. Palved jäeti rahuldamata.

Saaremaa maakonna nõukogu koosolek 22. detsembril.

1. dets. sündmused.

Koosolekut avades tuletas nõukogu esimees 1. dets. mässuohvrid meelde, kelle mälestust püstitõusmisega austati. Seda tegi „Saaremaa“ teatel ka ühisväerinna esitaja kaasa.

1925 a. eelarve.

Eelarvet läbivaadates kärpis nõukogu seda 100.000 marga võrra ja võttis ta 28.517.590 m. suuruses vastu. Ettenägemata sissetulekuid näeb eelarve ette 5.100.000 marka.

1924 a. lisaeelarve kinnitatakse 259.500 marga suuruses.

Ühisgümnaasiumi õpemaksuks määratakse maakonnast päritolijatele 2.000 m., linnast ja väljapoolt maakonda päritolevatele lastele 2.500 marka.

Saaremaa kaitseliidu toetuseks määratakse 50.000 marka.

Maakonnaavalitsuse liikmete vahetus.

Senine haridusosakonna juhataja P. Lauri andis oma lahkumise palve nõukogule ära. P. Lauri on Kuressaare linnasekretääriks valitud. Tema asemele valiti nõukogu poolt haridusosakonna juhatajaks end. ühisgümnaasiumi inspektor B. Steinberg.

Viljandi maakonna nõukogu koosolek 22. detsembril.

1. dets. sündmused.

Nõukogu esimees Jakobson tuletab meelde 1. dets. sündmust. Langenute mälestust austakse püstitõusmisega.

1925 a. eelarve, mis 35.409.581 marga suuruses kokkuseatud ja 8.386.509 marka puudujääki näitab, antakse valitsusele uuesti läbiarutamiseks tagasi kulude kokkutõmbamise mõttes.

Joogikohad.

Nõukogu annab loa 1925. a. avada 4 õlle ladu ja ühe õlle restoraani, neist kolm Põltsamaa alevis. Kolm palvet jäetakse tagajärjetaks.

Elukalliduslisa.

Maakonnaavalitsuse ametnikkude palvel otsustab nõukogu ühtlustada kõiki m. v. ja tema asutuste ametnikka ja teenijaid ning m. v. liikmeid riigiteenijatega Riigikogu 30. okt. 1924. a. otsuse alustel ühekordse ellukalliduse toetusraha saamises viimase poole kuu palga ja ühe kuu perekonna abiraha suuruses.

Sundmääruste kinnitamine.

Nõukogu kinnitab järgmised sündmäärused: 1) Määrused toiduainetega kauplemise kohta Viljandi maakonnas; 2) Tervishoidlised määrused tee-, söögi- ja öömajade kohta; 3) Määrused hakkavate haiguste vastu võitlemiseks; 4) Määrused puhtuse kohta Viljandi maakonnas.

Kaitseliidule toetusraha määramine võetakse vaieluste järele päevakorrast ära.

Riigikohtu seletused.

Missugused ettevõtted lugeda äriisteks?

Vallandukogud määravad metsa üles-töötamise ettevõtete pealt tööstusmaksu. Siseministeerium kinnitas küll metsa üles-töötamise pealt võetud tööstusmaksu mää-rad, aga kord nende maksu määrade kinni-tamiseks rahaministrilt nõusolekut küsides, keeldus see nõusoleku andmisest, seletades, et riigi ärimaksu seaduse järele kuuluvad ehitustööd ja metsa ülestõstmise ettevõtted kaubandusliste ettevõtete liiki, kuna val-dade heaks on lubatud maksu võtta ainult tööstusliste ettevõtete pealt.

Siseministri sellekohase järelepärimise peale, mis tuleb mõista just „R. T.“ nr. 3., 1921. a. vastuvõetud seaduses ettenähtud äriistete ettevõtete all, vaatas riigikohus küsimuse läbi ja leidis, et riigi ärimaksu seaduse §§ 447 ja 449 on vahe tehtud tööstusliste ja kaubandusliste ettevõtete vahel ja tööettevõtted ning hanked on just kaubandusliste ettevõtete liigi hulka arvatud.

31. dets. 1920. a. seaduse p. 4., 15. ja 16. järele on valdadel õigus antud oma heaks tööstusmaksu võtta kõikide valla piirides asuvate äriistete ettevõtete pealt, välja arvatud vabrikud ja ettevõtted, mis siseministeeriumi poolt, kokkuleppel vasta-vate ministeeriumidega, sellest maksust vabastatakse, kusjuures vallandukogu poolt määratud tööstusmaksu ülemäärad käivad Siseministeeriumi kinnituse alla, kokku-leppel rahaministriga. Tööstuslisteks ette-võteteks peab lugema sama ettevõteteid, mis tol ajal maksvates seadustes olid tun-nistatud selleks. Kuna vallad on õigus-tatud tööstusmaksu üksnes äriistelt tööstus-ettevõtetele võtma, siis ei või nad seda maksu võtta kõigilt neilt valla piirides asu-vatelt ettevõtetele, mis riigi ärimaksu sea-duse järele kaubanduslisteks ettevõteteks loetakse, seal hulgas ka tööstusettevõtted ja hanked.

Seda arvesse võttes, otsustas riigikohus, et 31. dets. 1920. a. seaduse p. 4. tähen-datud äriistete tööstusettevõtete all tuleb mõista ettevõtteid, mis riigi ärimaksu sea-duse järele on tööstuslisteks tunnistatud ja mille peale on tööstusliste äritunnistuste lunastamine sama seaduse järele kohuslik.

Kui maakondades asuvad hooned min-git sissetulekut omanikkudele ei anna, kas

käivad nad siis liikumata varanduste maksu alla?

Ajutise Valitsuse poolt 16. apr. 1919. a. vastuvõetud seaduse põhjal (Riigi Teataja Nr. 28/29 — 1919. a.) käivad liikumata varanduste maksu alla maakondades kõik hinnatud hooned, mida põllumajandusli-kuks või käsitööstuse otstarbeks ei tarvi-tata, kas nad tegelikult sissetulekut anna-vad või mitte.

„Õigus“.

(R. Adm. t. Nr. 130 — 1923. a.)

Kas maakonnavalitsus on õigustatud järelvalve korras vallasekretääri ametist tagandama, kui selle korratuse ja lohaka tegevuse tagajärjel tema ametialal väär-nähtused ilmšiks tulevad, mis kuriteo tundemärke ei kannata?

Omavalitsuse ajutise järelvalve seaduse § 10 järele on kõik seni maksvad omava-litsuse asutuste tegevuse järelvalve mää-rused, mis selle seaduse vastu käivad, oma maksvuse kaotanud.

Selle seaduse §§ 5 ja 8 põhjal peab maakonnavalitsus, kui ta revideerimisel või muul teel saadud andmete põhjal vallasekretäri tegevuses seaduse rikkumist leiab, millel kuriteo tundemärgid puudu-vad, sellest vastavale vallavalitsusele teada andma ja tähtaja sea-dusliku korra maks-mapanemiseks määrama. Kui määratud tähtaja jooksul seaduse rikkumise kõrval-damisest pole teatatud, on maakonnavalit-susel õigus pöörata kahe nädala kestes pärast nimetatud tähtaja lõppu sellekohase protestiga administratiiv kohtusse ja seisma panna protesteeritud tegevust kuni kohtu otsuseni. Sama seaduse §§ 6, 7 ja 8 näevad ette valla omavalitsuste ametnik-kude ajutiselt ametist tagandamise võima-lust maakonnavalitsuse poolt, kui ametnik § 6 ettenähtud kuritegude eest kohtu alla on antud.

Sellest järgneb, et omavalitsuse ajut. järelvalve seadus ei näe ette neid juhtu-misi, kui omavalitsuse asutus ei leia või-malikuks asja huvides ametnikku oma tegevusse jätta pärast ilmsikstulnud kuri-tegusid, kuid enne kohtu alla andmist, ja neid juhtumisi, kus ilmsiks tuleb, et valla-sekretäär täitsa võimetu on oma ameti-kohustusi täitma.

„Õigus“.

Missuguse asutuse kaudu tuleb valla-kohtu piirkonna muutmise palvesid rahukogudele esitada?

Vallakohtu piirkonna muutmise palvete esitamine rahukogudele sündis Vene aegu järgmiselt:

See vallakogukond, kelle huvides oli vallakohtu piirkonna muutmine, pidi esiti pöörama oma sooviavaldusega kohaliku talurahva-asjade komissari poole ja alles komissar pani rahukogule vallakogukonna palve ette ühes vallakohtu piirkonna muutmise kavaga (1889. a. 9. juuli seadus: Врем. прав. объ измѣн. состава предметов вѣд. пр. присут. мѣсть § 8 п. е. — Sead. ja Korr. Kogu 1889. a. Nr. 78 lisa; vaata L. T. S. Jakobi lht. 229). —

1917. a. 30. märtsi seaduse järele pidi talurahva asjade komissaride instituut järgneva eriseaduse põhjal kaotatama (Sead. ja Korr. Kogu 28. VII. 1917. a. nr. 173 § 953 juurde käiva lisa § 15 märkus); see eriseadus jäi aga 1917. aastal välja and-

mata, ehk küll 1917 a. revolutsiooni tõttu tähendatud komissaride instituut tegelikult töötada ei saanud.

1919. a. 11. oktoobri Omavalitsuse ajutise järevalve seaduse § 12 järele (R. T. Nr. 78 — 1919. a.) läksid talurahva-asjade komissaride õigused ja kohustused, niipalju kui nad järevalve seadusega kokkukõlas, vastavate maakonnaavalitsuste kätte üle.

Kui tähele panna, et Vene ajal talurahva-asjade komissarid, ette pannes rahukogudele vallakohtute piirkonna muutmise kavasad, ei tegutsenud kui järevalve-asutused, vaid et säärane toimetus kuulus nende otsekoheste ülesannete hulka, siis tuleb järeldada, et tähendatud komissaride õigused pole Omavalitsuse ajutise järevalve seadusega tühistatud, vaid nad on üle läinud vastavatele maakonnaavalitsustele, kui talurahva-asjade komissaride õiguslistele järeltulijatele.

„Õigus“.

(R. üld. t. Nr. 42 — 1922).

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 1. Piirivalvamist takistavate ehituste ärakoristamisest.

Kes on kohustatud piirivalvamist takistavaid ehitusi piirilt ära koristama ja mis-suguses korras see peab sündima?

Sekretäär.

Piirivalve seaduse (Vene sead. kogu VI K.) § 5 järele on kohalik ülemus (мѣстное начальство) kohustatud selle järele valüama, et ümberehitusi ning ka muid ehitusi ei tehta piirijoonel, vaid sellest teatavas kauguses, võimaldades sellega vaba läbisõidu jne., millest järeldada võiks, et ära koristada tuleksid ainult need ümberehitused ja ehitused, mille juures ei ole kinni peetud tähendatud § 5 nõuetest ning et see sünniks administratiiv korras s. t. kohaliku ülemuse korraldusel omanikkude eneste poolt või nende kulul, kui nad keelduvad seda tegemast. Sõjaseaduse maksmapanemisega on igal sõjaväeülemal (каждый военный начальникъ) õigus oma isiklikul vastutusel korraldusi teha, et kõik ehitused, mis meie sõjaväe tegevust või liikumist võiksid takistada või vaenlasele kasuks

olla, hävitataks või ära koristataks. (Üldk seaduse § 23 lisa § 11, (Vene sead. kogu II k.).

Toimetusele saadetud kirjandus:

Eesti Punane Rist 1919—1924.

Eesti vallasekretäärid. Hans Nurk, 1924 Eesti Vallasekretääride Seltsi väljaanne.

Eesti Kirjanduse Seltsi väljaannete tutvustaja 1924 a.

Raamatu

== ESIMENE ==
EESTI OMAVALITSUSTEGELASTE
KONGRESS ==

24.—26. OKTOOBRI 1924. A.

ilmumiseks on toimetuselt mitte olenevatel põhjustel viivitus tulnud, mispärast ta detsembri kuu jooksul ilmuda ei saanud ja ilmumiseni veel mõne nädala nõuab.

Eesti Maakondade Liidu häälekandja

„MAAOMAVALITSUS“

Tellimine 1925 aasta peale on avatud.

„MAAOMAVALITSUS“ ilmub 1925 a. H. Aviksoni toimetusel kaks korda kuus, väljaarvatud neli suve kuud, millal kord kuus ilmub, seega 20 korda aastas.

„MAAOMAVALITSUS“ tahab selleks kaasaadata, et omavalitsused selle seisukoha kättevõidaks, mis neil vabariigi põhiseaduse olema peab ja astub nende huvide eest välja.

„MAAOMAVALITSUS“ arvustab uute seaduste kavasid ja maksvaid seadusi, väljaminees tegeliku elu nõuetest.

„MAAOMAVALITSUS“ võimaldab igasuguste omavalitsustesse puutuvate küsimuste üle mõtete vahetust ja tutvustab lugejaid lähemalt mele ja välismaade omavalitsuste tegevusega.

„MAAOMAVALITSUS“ toob teateid omavalitsustesse puutuvate päevauudiste kohta ja Riigikohtu seletusi neisse puutuvates küsimustes.

„MAAOMAVALITSUS“ toob pilte ja kirjeldusi omavalitsustegelaste ja omavalitsusasutuste hoonetest.

„MAAOMAVALITSUS“ vastab küsimuste ja vastuste osas omavalitsustesse puutuvate küsimuste peale.

„MAAOMAVALITSUSELE“ on seni kaastööd teinud ehk teha lubanud: Siseminister K. Einbund, Riigikogu liige J. Jans, Riigikogu liige M. Juhkam, maakonnaal. esimees M. Krusemann, maakonnaal. esimees H. Lauri, arhivaar T. Laur, Administratiiv- asjade peaval. juhataja E. Maddison, maakonnaal. sekretäär A. Martinson, Linnade Liidu instruktor H. Neuhaus, prof. A. Piip, koolinõunik M. Raud, maakonnaal. esimees J. Sõnajalg, Riigi Stat. Keskbüroo abijuhataja A. Tooms, Sisemin. ametnik O. Lio, maakonnaalitsuse esimees M. Neps, cand. rer. pol. O. Suursööt.

„MAAOMAVALITSUST“ loeb iga omavalitsustegelane, kes oma ülesande kõrgusel tahab seista.

„MAAOMAVALITSUSE“ tellimise hind 1925 a. on: aastas 500 marka, pooles aastas 250 marka, üksik number 25 marka. Eelmiste aastakäikude hind on: 1923 aastak. 50 m., 1924 aastakäik 300 mk.

Tellimisi võtavad vastu kõik maakonnaalitsused, valla- ja alevi sekretäärid.

Ajakirja talitusest tellimise aadress on:

Tallinn, Suur Roosikrantsi uul. №12. „Maaomavalitsuse“ talitus.

Et ajakirja saamises vahet ei tuleks, palume tellimised võimalikult aegsasti ära saata.

„MAAOMAVALITSUSE“ toimetus ja talitus.